

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Прикарпатський юридичний інститут
Львівського державного університету внутрішніх справ
Українська асоціація порівняльного правознавства
Міжнародний науковий журнал «Порівняльно-правові дослідження»

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО: сучасний стан і перспективи розвитку

Збірник наукових праць

Київ
2010

УДК 34.05
ББК Х99
П 59

*Рекомендовано до друку вченими радами
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Прикарпатського юридичного інституту
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Редакційна колегія:

Шемшученко Ю.С., Гриценко І.С., Бучко М.Б. (співголови),
Кресін О.В. (вчений секретар), Марін О.К., Кресіна І.О.,
Кохановська О.В., Горбатенко В.П., Батлер У.Е., Шутак І.Д., Нагребельний В.П.,
Муравйов В.І., Пархоменко Н.М., Скакун О.Ф., Оніщенко Н.М., Нагорняк М.М.,
Тихомиров О.Д., Кафарський В.І., Денисов В.Н., Басиста І.В., Воронова Л.К.,
Соловій Я.І., Безклубий І.А., Костенко О.М., Фріс П.Л., Шевченко Я.М.,
Щербина В.С., Шевчук С.В., Майданик Р.А., Павличенко П.Г., Лотюк О.С.,
Вітовська І.В., Мірошніченко А.М., Григоруk Н.Г., Кустова О.Л., Саломатін О.Я.,
Острогляд О.В.

Рецензенти:

Костицький М.В. — доктор юридичних наук, професор,
дійсний член Національної академії правових наук України,
професор кафедри філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ
Луць Л.А. — доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету імені Івана Франка

Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник науко-
П 59 вих праць / За ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Гриценка, М.Б. Бучка; упор.
О.В. Кресін. — К.: Логос, 2010. — 520 с.

ISBN 978-966-171-322-1

У збірнику опубліковано матеріали II міжнародного наукового симпозиуму «Дні порівняльного правознавства», який відбувся у м. Яремчі 22–25 квітня 2010 р. Статті присвячено теорії і методології порівняльного правознавства, загальним питанням розвитку правових систем, порівняльним дослідженням у сфері теорії та історії держави і права, європейського та міжнародного права, порівняльному конституційному, адміністративному, фінансовому, цивільному, цивільно-процесуальному, кримінальному, кримінально-процесуальному праву. Також у збірнику опубліковано матеріали дискусій, які відбулися під час симпозиуму.

ББК Х99

ISBN 978-966-171-322-1

© Автори статей, 2010
© Видавництво «Логос», 2010

КІСТИНЮК Т.Р. (Київ) Державне регулювання у сфері енергозбереження та енергоефективності в Україні та Європейському Союзі	295
ЛАДУТЬКО В.К. (Минськ) Тенденции совершенствования правового регулирования проведения проверок субъектов предпринимательской деятельности в Республике Беларусь и некоторых странах СНГ	298
КУЛЬТЕНКО О.В. (Київ) Від класифікації правової системи до кваліфікаційної характеристики та професіограми інспектора РА НЦБ Інтерполу в Україні	301
ПОЛЯЩУК Н.А. (Минськ) Закрепление нравственных основ деятельности государственных служащих в законодательстве современных государств	303
СЕЛИВАНОВА И.А. (Харьков) Корпоративные права государства и управление ими по законодательству Украины и России	306
СЕРЬОГІН В.О. (Харків) Статус спеціалізованих органів з питань прайвесі: порівняльно-правовий аспект	309
ЧЕРНЫШЁВА Т.В. (Днепропетровск) Правовые основы ограничения доступа к информации по законодательству Украины и Российской Федерации	311
SIUCIŃSKI R. (Lodz) Non-Judicial Control of Administration in Poland and Turkey	314
КАТКОВА Т.Г. (Харьков) Правовая регламентация коллекционирования оружия по законодательству Украины и России	317
ТУС А. (Lodz) Strike in Poland and Germany	320
ГРИЦАН О.А. (Івано-Франківськ) Порівняльна характеристика організаційного забезпечення спеціального надзвичайного контролю України та Російської Федерації	322
РОМАНЮК М.З. (Івано-Франківськ) Правове регулювання використання земель оборони в Україні та Російській Федерації: порівняльний аналіз	325
Розділ 7. Порівняльне фінансове право	
ПАЦУРКІВСЬКИЙ В.П. (Чернівці) Пострадянські доктрини фінансового права: порівняльний аналіз	328
ГАВРИЛЮК Р.О. (Чернівці) Сучасні європейські доктрини податкового права: порівняльний аналіз	331
ГРИЦЕНКО В.В. (Воронеж) Конституционные основы налогообложения: сравнительно-правовой аспект	334
ХУДИК А.М. (Чернівці) Конституційні обмеження права парламентської ініціативи у законодавчому регулюванні публічних фінансів: конституційний досвід європейських країн	338
ГУБЕРСЬКА Н.Л. (Київ) До питання про законодавче регулювання бюджетних відносин: порівняльно-правовий аспект	341

statute. In Poland we have the 1991 act, which is not perfect of course, but is still functioning without many problems.

1. *Liszczycki T.* Prawo pracy. — Warsaw, 2008.
2. *Schwedes R.* // Halbach G., Paland N., Schwedes R., Wlotzke O. Labor law in Germany. — Bonn, 1991.
3. *Seweryński M.* Polish labor law and collective labor relations in the period of transformation. — Warsaw, 1995.
4. *Seweryński M.* Polish labor law from Communism to Democracy. — Warsaw, 1999.
5. *Grundgesetz* — Basic Law for the Federal Republic of Germany of 23 May 1949 [Electronic resource]. — Available at: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/GG.htm>.
6. *The Constitution of the Republic of Poland of 2 April 1997* [Electronic resource]. — Available at: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.
7. *The statute: 23 of May 1991 concerning the resolution of collective disputes (Ustawa z dnia 23 maja 1991 roku o rozwiązywaniu sporów zbiorowych)* // Official Gazette of Republic of Poland. — 1991. — No. 55. — Position 236.
8. *Federal Labor Court, Judgment of 12 September 1984* // Der Betrieb. — 1984. — P. 2563.
9. *Federal Labor Court, Judgment of 12 September 1984* // Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht. — 1984. — P. 393.
10. *Federal Labor Court, Judgments of 5 March 1985 and 12 January 1988* // Der Betrieb. — 1985. — P. 1695; 1988. — P. 1270.
11. *Federal Labor Court, Judgment of 10 September 1985* // Der Betrieb. — 1985. — P. 2355.
12. *Federal Labor Court, Judgment of 21 June 1988* // Der Betrieb. — 1988. — P. 1952.
13. *Weiss M., Schmidt M.* Labour Law and Industrial Relations in Germany. — Hague: Kluwer Law International, 2008.

ГРИЦАН Ольга Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського та екологічного права Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ (Івано-Франківськ)

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО НАДРОВОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Невід'ємною складовою екологічної функції держав із ресурсозалежною економікою є забезпечення охорони та раціонального використання надр. Виходячи з цього, пошук нових рішень для побудови найбільш ефективної системи органів спеціальної компетенції у сфері надрокористування набуває особливої важливості та актуальності не лише для України, а й інших держав, зокрема Російської Федерації. Зазначена проблематика повністю або частково була предметом досліджень не лише українських учених (серед яких варто назвати праці Н.Р. Малишевої, В.В. Костицького, Ю.С. Шемшученка), а й

представників російської правової доктрини (С.В. Гудкова, Н.Є. Новикової, М.Є. Певзнера).

Відповідно до ст. 61 Кодексу України про надра [1] спеціальними органами державного контролю за використанням надр в Україні є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр (орган державного геологічного контролю), Державний комітет України по нагляду за охороною праці (орган державного геологічного нагляду), Міністерство охорони навколишнього природного середовища України (далі — Мінприроди) та їхні органи на місцях.

Для організаційного забезпечення державного надрового контролю України характерне нечітке розмежування регулятивно-розпорядчих та контрольних функцій між відповідними органами. Адже Мінприроди відповідно до покладених на нього обов'язків займається розпорядженням фондом надр та одночасно здійснює контроль за його використанням та охороною. Відповідно до положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1524 [2], Мінприроди забезпечує, зокрема: розробку і виконання державних програм з питань геологічного вивчення та раціонального використання надр; організовує та проводить державну екологічну експертизу, експертизу програм, планів та проектів з геологічного вивчення надр; видає дозволи на спеціальне використання природних ресурсів, розміщення відходів, а також контролює їх додержання та приймає відповідні рішення щодо зупинення їх дії або анулювання; видає в установленому порядку спеціальні дозволи на користування ділянками надр та у випадках, передбачених законодавством, проводить ліцензування відповідних видів господарської діяльності; здійснює відповідно до законодавства державний контроль за додержанням правил, нормативів, норм, лімітів, квот, умов дозволів та ліцензійних умов у сфері використання та охорони природних ресурсів, у тому числі надр та їх ресурсів, здійснює відповідно до законодавства державний контроль за повнотою геологічного вивчення надр, своєчасністю і правильністю державної реєстрації робіт з їх геологічного вивчення, наявністю спеціальних дозволів.

Незрозумілим залишається також розмежування контрольних повноважень Державної геологічної служби України та Державної екологічної інспекції України. Обидва зазначені державні органи, відповідно до положень чинного законодавства, діючи у складі Мінприроди, зобов'язані здійснювати контроль за додержанням вимог законодавства про охорону надр та умов спеціальних дозволів на користування надрами.

Аналогічна ситуація до 2004 р. спостерігалася і в Російській Федерації. З цього приводу в наукових публікаціях російських дослідників висловлювалося чимало зауважень. Так, М.Є. Певзнер зазначав, що Міністерство природних ресурсів РФ не має аналогів у світовій практиці щодо монополізації багатьох, а головне - несумісних функцій, серед яких геологічне вивчення і управління державним фондом надр, підготовка і проведення конкурсів та аукціонів; оформлення, реєстрація та видача ліцензій на право користування ресурсами надр, державна експертиза запасів корисних копалин, державний геологічний контроль за геологічними роботами, використанням та охороною надр при розробці родовищ корисних копалин. Дослідник підкреслював, що така велика кількість функцій не дає змоги цьому державному органу виробити довгострокову стратегію використання ресурсів надр [3, с. 37]. Є.В. Новикова звертала увагу на «необхідність дослідження питання про розподіл компетенції уповноважених органів у сфері надрокористування відповідно до суворого розподілу повноважень на протипагу сучасному стану справ, коли регулятивні, розпорядчі та контрольні органи зосереджені в рамках одного органу виконавчої влади» [4, с. 42].

У 2004 р. у Російській Федерації відбулося реформування, внаслідок якого Міністерство природних ресурсів було позбавлене функцій контролю і нагляду, а також функцій

щодо управління державним майном, до якого відповідно до законодавства РФ належать також ділянки надр. Нині Міністерство природних ресурсів та екології РФ (далі — Мінприроди РФ) здійснює лише координацію і контроль діяльності підвідомчих йому Федеральної служби по нагляду у сфері природокористування та Федерального агентства з питань надрокористування [5]. До повноважень Мінприроди РФ у сфері надрокористування належить самостійне прийняття таких нормативних актів, як порядок державного обліку і ведення державного реєстру робіт з геологічного вивчення надр, ділянок надр, наданих для видобування корисних копалин, а також у цілях, не пов'язаних із їх видобуванням, і ліцензій на користування ділянками надр; порядок постановки запасів корисних копалин на державний баланс та їх списання з державного балансу; класифікація запасів і прогнозних ресурсів корисних копалин за видами корисних копалин; порядок і умови використання геологічної інформації про надра, які знаходяться у державній формі власності; регіональні переліки видів корисних копалин, які належать до загальнопоширених.

Функції контролю і нагляду в сфері природокористування (в тому числі щодо надр) у процесі зазначеної вище реформи було передано до Федеральної служби по нагляду в сфері природокористування (Росприроднагляд). Росприроднагляд є самостійним федеральним органом виконавчої влади, у складі якого здійснюють діяльність Управління екологічного контролю та Управління геологічного контролю. Однією із основних функцій Росприроднагляду відповідно до чинного законодавства Російської Федерації є здійснення контролю і нагляду за геологічним вивченням, раціональним використанням та охороною надр. Проте Росприроднагляд не уповноважений здійснювати нормативно-правове регулювання у сфері природокористування [6].

Повноваження щодо надання державних послуг, управління державним майном у сфері надрокористування покладені на утворене у 2004 р. Федеральне агентство з надрокористування. Цей орган державної влади здійснює організацію конкурсів та аукціонів на право користування надрами; забезпечення державної системи ліцензування користування надрами; прийняття рішень про надання права користування ділянками надр; видачу, оформлення та реєстрацію ліцензій на користування надрами, внесення до них змін, доповнень, а також переоформлення ліцензій; прийняття рішення про дострокове припинення, зупинення або обмеження права користування ділянками надр; розгляд і узгодження проектної та технічної інформації на розробку родовищ корисних копалин. Федеральне агентство з надрокористування не уповноважене здійснювати функції щодо контролю та нагляду у сфері надрокористування.

Отже, система органів управління у сфері використання та охорони надр Російської Федерації побудована з урахуванням чіткого розподілу управлінських, розпорядчо-організаційних та контрольних функцій. Це дає змогу максимально уникати паралелізму в роботі, дублювання контрольних функцій та відповідає основоположним принципам екологічного управління. В Україні також назріла об'єктивна необхідність не лише оновлення надрового законодавства, а й реформування системи органів державного управління надрокористуванням. Виходячи із досвіду Російської Федерації можна констатувати, що таке реформування повинно бути здійснене на основі позбавлення Мінприроди організаційно-розпорядчих функцій у сфері надрокористування та створення для їх виконання відповідного центрального органу виконавчої влади.

1. Кодекс України про надра // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 36. — Ст. 340.
2. Про затвердження Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1524 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 44. — Ст. 2949.

3. Певзнер М.Е. Современные правовые проблемы недропользования // Государство и право. — 2001. — № 4. — С. 36–42.
4. Новикова Е.В. О новых подходах к формированию проекта Федерального закона «О недрах» // Государство и право. — 2004. — № 3. — С. 41–50.
5. О Министерстве природных ресурсов и экологии Российской Федерации: Постановление Правительства РФ от 29 мая 2008 г. № 404 // Собрание законодательства РФ. — 2008. — № 22. — Ст. 2581.
6. Об утверждении Положения о Федеральном агентстве по недропользованию: Постановление Правительства РФ от 17 июня 2004 г. № 293 // Собрание законодательства РФ. — 2004. — № 26. — Ст. 2669.
7. Об утверждении Положения о Федеральной службе по надзору в сфере природопользования и внесении изменений в постановление Правительства РФ от 22 июля 2004 г. № 370 // Собрание законодательства РФ. — 2004. — № 32. — Ст. 3347.

РОМАНЮК Михайло Зіновійович,
*викладач кафедри господарського та екологічного права
Прикарпатського юридичного інституту
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Івано-Франківськ)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ ТА РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ: порівняльний аналіз

Забезпечення обороноздатності будь-якої держави нерозривно пов'язане із використанням військовими формуваннями земельних ділянок для розміщення і постійної діяльності. Водночас функціонування цих військових формувань, виконання ними своїх завдань нерідко пов'язані з негативним впливом на навколишнє природне середовище, окремим елементом якого є землі. З метою забезпечення реалізації функцій держави в галузі оборони, з одного боку, та забезпечення належної охорони довкілля — з іншого, законодавець правовими засобами врегульовує використання земель у цілях оборони.

Формування та становлення сучасних вітчизняних військових формувань на певних етапах історії нерозривно було пов'язане з відповідними процесами в сусідніх державах, що зумовлювалося входженням України до складу різних державних утворень (Австро-Угорської імперії, Російської імперії, СРСР тощо). Відтак і процес формування законодавства про використання цими формуваннями земель для розміщення і постійної діяльності характеризувався спільними рисами. Після здобуття Україною незалежності в 1991 р. почався якісно новий етап розвитку правового регулювання в усіх сферах суспільного життя. Проте при створенні правового поля слід враховувати передовий досвід інших держав, з якими нас поєднує історія нормотворчості. Однією з таких держав є Російська Федерація (далі — РФ), досвід правового забезпечення якої, на нашу думку, є корисним при нормативному врегулюванні використання земель для оборонних потреб.